

תנו לי אחוזת קבר (שיחה שנאמרה בישיבה)

אברהם אבינו מבקש מבני חת די אמות של קרקע, כדי לקבור את שרה אשתו. קשה: למה חיכה אברהם עד מות שרה כדי להכין לה אחוזת קבר (וכן לעצמו)? מדוע לא קנה חלקת אדמה קודם לכן (ואפילו את מערת המכפלה עצמה)?

ולחזק הקושיא נביא מדברי הנצי"ב: גר ותושב אנוכי עמכם. באשר כבר עקר דירתו מתברון, הרי הוא שם כגר, ובאשר היה דר שם כבר כ"ה שנים, ורוצה לקבוע שם מקום קבורה גם לעצמו הי"ז כתושב. והקדים לומר שהוא גר, להתנצל על מה שלא הכין לו אחוזת קבר מכבר, כמו שהיה מנהגם שכל אדם חשוב עושה אחוזת קבר לו ולזרעו בפ"ע, לבד בית הקברות הכולל לעניים ולאורחים. אבל עתה מבקש זכות לזה, שהרי הוא תושב. ועיי' מש"כ ויקרא כ"ה כ"ג.

(בויקרא בפרשת השמיטה: "והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי". כתב הנצי"ב: גרים ותושבים; לענין פרנסת הארץ אתם תושבים, אבל לענין מכירה לעובד כוכבים אתם גרים, שאין הארץ שלכם למכור בזמן שאין רצוני לעבודתה. ועיי' בראשית כ"ג ד'. ופ"י דבריו: לענין עבודה שוטפת אתם בעלים גמורים, אבל לענין מכירה אתם גרים, לא בעלים, ואינכם רשאים למכור לגוי לצורך התר עבודה בשביעית, ועיי' כתוב "והארץ לא תימכר לצמיתות").

הרי שהביטוי "גר ותושב" מתפרש, הן בעניננו והן בפר' השמיטה, כאדם בעל "אזרחות כפולה" – חציו גר וחציו תושב. ובניגוד לרש"י בפרשתנו בשני פרושיו. "גר מארץ אחרת ונתיישבתי עמכם" – וממילא הריני עכשיו תושב גמור ובעל זכויות.
ועיי' שתיים יקשה:

א. כרגע יושב בבאר שבע (ואולי כוונתו תושב א"י).

ב. מדוע צריך להזכיר גרותו.

ומדרש אגדה: אם תרצו הריני גר. ואם לאו – אהיה תושב, ואטלנה מן הדין, עפ"י ההבטחה [והקושי הלשוני בפ"י זה: היה צריך לכתוב גר או תושב].

ומתוך הדברים דלעיל מתחזקת קושייתנו: מדוע לא הכין אברהם למשפחתו אחוזת קבר, במשך עשרים וחמש השנים שישב בחברון, או אח"כ בבאר שבע, והרי כך היה מנהג המקום.

ושאלה שניה – והנושא מפורסם – כיצד זה שאברהם צריך לקנות ד' אמות בא"י, ומצד שני הקב"ה הבטיח לו שכל הארץ שייכת לו? דומה שבשאלה השניה אפשר לתרץ את השאלה הראשונה. אברהם לא הכין אחוזת קבר, כשם שלא נזכר שקנה בית, מפני שא"י כולה שייכת לו, כולל מערת המכפלה. ואברהם המאמין והבוטח אינו עושה שום מעשה הסותר את אמונתו בהבטחת הי"ת. ומדוע יקנה חלקת אדמה היום – אם מחר יקבלנה ממילא? לכן אינו קונה אפי' ד' אמות לאחוזת קבר.

אבל כשמגיעה שעת הצורך – יודע אברהם המאמין שהבטחה עדיין לא נתקיימה, ועתידה להתקיים אצל זרעו לעתיד לבא. "לך אתננה ולזרעך". ובניתיים הוא צריך לקנות בכסף מלא חלקת קבר בא"י.

אברהם אינו דוחק את החקץ. אמנם האמונה בהבטחה היא שלמה, ואברהם יושב ומצפה לה בכל יום, עד כדי כך שאינו מכין שום דבר לימים יבואו – כי הוא בטוח בהבטחה. אבל כשמגיעה השעה יודע אבינו שהעתיד עתיד עדיין, ואין העתיד הווה אלא יהיה.

גם לנו יש ללמוד מכאן את כח האמונה בהבטחת הגאולה, ולקחת זאת כדבר מעשי יום יומי – לקחת בחשבון שמישיח צריך היום להגיע. ולהתכוון בעוד רגע לנהוג ע"פ הראוי לזמן משיח.

כדי להיות מוכן לכך צריך להיות קודם כל מודע לאמונה התיאורטית, הכללית, אבל גם לפרטה לפרטים. וכפי שמופיע בשו"ע בתחילת או"ח: אמירת תיקון חצות, אמירת הקרבנות. ס"י א' סעיף ג': ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש. ובמ"ב ש"ס בשם השל"ה: אמירת על נהרות בבל ושיר המעלות לפני בהמ"ז. וזוהי הפתיחה לאורח חיים. לאורח חיים הספר, ולאורח החיים של האדם מישראל. אחרי הנחיית "שוית" שבסעיף א' – באה עוד הנחיה כללית.

אבל צריך לדעת היטב את הגבול, לדעת להבחין בין חזון העתיד לבין מציאות ההווה שבינתיים. לדעת ולהכיר שגאולתם של ישראל קמעה קמעה. לא לדחוק את הקץ במקום שאין זה ע"פ הדין. אברהם ידע שהחזון עדיין לא נתגשם, ולכן ביקש מאת בני חת לקנות חלקת קרקע לאחוזת קבר. למרות שכל הארץ שלו היא, וכפי שמופיע במדרש: ...אם לא תרצו – הריני תושב מן הדין, אבל למעשה (– ע"ד הפשט) נהג בדרך ההווה ולא בדרך העתיד.

והדברים נכונים ללמדנו גם הנהגתנו – לשמוח באותו פרק של הגאולה שכבר זכינו לו, אבל לדעת לאיזה פרק עדיין לא זכינו, ולא לנהוג בנושא של חזון כאילו הוא מציאות.

הסברנו, אפוא, מדוע לא הכין אברהם אחוזת קבר, ומדוע נאלץ לקנות קרקע, אע"פ שארצו המובטחת היא.

ועדיין יש כאן נקודה לעיון ולתשומת לב: סיבב הקב"ה את ההסטוריה כך

שאברהם אבינו נאלץ לקנות חלקת קרקע, והדבר היה כאשר חיפש אחוזת קבר. הקנין הראשון בא"י – אחוזת קבר.

והרי הדבר מוקשה ומוזר! לכאורה היה מן הדין שקודם יבנה עיר, או בית לפחות, מקום של קבע, אות של התנחלות של ממש. ומדוע קבר, סימן החידלון?

אולי ניתן לומר: כאשר אדם חי קונה נחלה – לעולם אין לדעת אם קנייתו קניית קבע היא. שמא מחר יעבור למקום אחר, טוב מן הראשון – או גרוע ממנו, מרצונו – או מחמת המציק. וכאותו אדם שסיקל אבני שדהו לרה"ר.

אבל ד' אמות שאדם קונה במותו – קנין של קבע הם. ומקובל בכל העולם (ואפי' העולם הגויי, שבתוכו חי אברהם) לכבד את ד' אמותיו של הנפטר. ובהלכה מן המפורסמות: אין להעביר המת מקבר לקבר אלא בהגבלות ובתנאים מיוחדים.

ואי"כ הקנין הראשון שנקנה ע"י אבי האומה – נעשה לצורך קנין-קבע שאינו בטל עולמית. וזה אות וסימן לכל הקניינים לדורות עולם – קנינו של עם ישראל בארץ ישראל אינו ענין ארעי וחולף, אלא ענין קבוע. ואכן רואים עד היום, שקנין זה בחברון מהווה נקודת מוקד במלחמת האומות בישראל. (וכן הוא בשכם, שגם הוא מקום שנקנה ע"י יעקב, וכן ההסטוריה בעבר ובהווה בגורן ארוונה היבوسی. ועל שלשת המקומות הללו אמרו: בשלושה מקומות אין האומות יכולים להשיב את ישראל... [מ"ר בראשית, ע"ט, ז]).

אבל אפשר לראות בקנין הזה צד נוסף: הקנין הראשון של א"י, ע"י אבי האומה. הוא קנין של ערכי הנצח. ערכי החיים שלאחר החיים – שבשבילם נקנית א"י, ולא בשביל החיים החולפים. וכן בפ"י אור החיים. (ד"ה "גר ותושב"), מסביר את הביטוי גר ותושב – שרצה לומר תושב מן המנין, שווה זכויות כמותכם, אבל לא רצה לומר על עצמו תושב בעוה"ז, ולכן הקדים לומר "גר ותושב...". ועוד פ"י אוה"ח על "ותמת שרה" ... היא חברון, פ"י שהגם שמתה היא משפעת בהם בחינת החיבור, כי הצדיקים הגם שימותו הגוף אינו מושלל מן החיים, כי הצדיקים במיתתם קרויים חיים...". וע"י בכלי יקר שם.

ואכן בהתבוננות תאורטית הדברים פשוטים. ארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה, מקום שיש בו השגחה תמידית מיוחדת – וודאי שאין קניינה ע"מ לקיים בה את החיים החולפים, אלא נועד לקיים את ערכי הנצח.

ולכאן ראוי להוסיף מדברי הרב הדרי המופיעים במקורות קדומים, שתי פרשיות בבראשית עוסקות באריכות בקבורה, ושתייהן מכוונות בלשון חיים: חיי-שרה, ויחי. לומר לך: צדיקים במיתתם קרויים חיים.

וכן הוסיף הרב נבצל לענין זה הגמ' במועד קטן ט"ו... יחרב ביתך וליתוב

אושפיזך (יהיה ביתך – הקבוע – חרב, ויתקיים מקום אכסנייתך – לשון ארוח, זמני). והסביר לו רשב"י כוונתם: ביתך זה ד"א של קבורה, כי זוהי הקביעות. אושפיזך – ביתך בעוה"ז, שזהו ארעי. וממילא מובן מה שאמרנו: קנין א"י המתואר בפר' חיי שרה מלמדנו, ע"פ דברינו, שלשה יסודות: יש לדעת לחיות את ההווה יחד עם הציפיה לעתיד, קניינה של א"י הוא קנין של קבע ולא ארעי, וייעודו של הקנין הוא חיי הנצח – ולא ערכי החיים החולפים. אלא שיש לדעת לתרגם תאוריה זו הלכה למעשה. דהיינו לבנות חיים אשר השיא שלהם והאידיאל הניצב מולם הוא ערכי הנצח, וכל השאר אינו אלא כלים לקיום החיים הללו. ואם בכך תצליח – אשריך וטוב לך. אשריך בעוה"ז, וטוב לך בעולם הבא.